

2015 SONRASI KÜRESELLEŞMEDE YÖRÜNGE DEĞİŞİMİ: BREXIT ve DONALD TRUMP ÖRNEĞİ

¹Prof.Dr.Serap DURUSOY

²Arş.Gör.Zeynep BEYHAN

GİRİŞ

21.yüzyılın kapsamlı dönüşümü olarak nitelendirilen AB içerisinde sağ popülizmde gözlenen artışın ve milliyetçi- korumacı adımların en somut örneğini İngiltere'nin Haziran 2016'da referanduma giderek AB'nden ayrılma (Brexit) yönünde aldığı kararı olmuştur. Kararın gerekçeleri incelendiğinde, temelinde milliyetçi düşüncelerin yer aldığı görülmektedir. Yine benzeri bir gelişme seçim kampanyası döneminde de milliyetçi söylemleriyle dikkat çeken ABD'nin yeni başkanı Trump'ın da, korumacılığa yönelik sert önlemleri, serbest ticaretin işleyişinin önüne set çekmektedir. Dolayısıyla dünyada yükselen sağın ve milliyetçiliğin serbest ticareti kısıtlayıcı yöndeki uygulamaları küreselleşmenin itici gücü olan neo-liberal politikaların aşındığı yönündeki görüşleri kuvvetlendirmektedir.

1. BREXIT

26 Haziran 2016'da AB'ye üyeliğin devam edip etmeyeceği yönündeki karar için referanduma giden İngiltere, seçim sonucunda %52 oranında Brexit kararının çıkmasıyla, birlikten ayrılma kararı almıştır (<http://www.bbc.com>(1)). Yıllardır AB bütçesine yapılan ödemeler, göç ve mülteci sorunu, AB'ne üye ülkeler arasında dolaşım serbestliği olduğundan dolayı işsizliğin yüksek seviyelere ulaşması; İngiltere'yi referanduma iten nedenlerin başında gelmektedir (Hunt&Wheeler,2017). Arka planında korumacılığa ve milliyetçiliğe yönelik düşüncelerin olduğu Brexit kararının, siyasi, ekonomik ve ticaret konuları başta olmak üzere birçok alanda hem İngiltere özelinde hem de küresel ekonomide ciddi yansımaları görülecektir.

Aslında İngiltere'nin tarihi incelendiğinde, Haziran ayında gerçekleşen referandumun bir benzerinin 1975 yılında da yapıldığı görülmektedir. O yıllarda Avrupa Topluluğu'na üyeliğin devam edip etmemesini halk oylamasına sunan İngiltere'nin, özellikle tarım alanında aldığı payın az olmasından şikayetçi olduğu için referanduma gitmeye karar verdiği bilinmektedir.

---

1 Abant İzzet Baysal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü e-posta: durusoy_s@ibu.edu.tr

2 Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Bölümü e-posta: zeynepbeyhan@ibu.edu.tr

Fakat 1975 yılında gerçekleştirilen referandumda, Haziran 2016'dakinin aksine, İngiltere halkının %67'si topluluğa üyeliğin devamı yönünde oy kullanmıştır ((<http://www.bbc.com> (2)). Daha sonra ilerleyen yıllarda da İngiltere'nin birlikten ayrılma yönündeki talepleri devam etmiş ve 1979-1990 döneminde İngiltere'nin Başbakanı Margaret Thatcher tarafından da sıklıkla dile getirilmiştir. Thatcher her ne kadar serbest ticaretin ve neoliberal politikaların baş savunucularından olsa da, İngiltere'ye “Avrupa Şüpheliği-Euroseptic-” nin tohumlarını ekmiştir. Dolayısıyla İngiltere siyaseti tarihsel olarak irdelendiğinde de, birliğe karşı duyulan güvensizliğin yeni oluşan bir durum olmadığı ve Haziran 2016'da gerçekleştirilen referandumun kökenlerinin çok öncelere dayandığı görülmektedir (Alexandre-Collier,2016).

Avrupa'nın 2 trilyon 941 milyar dolarlık milli geliri ile ikinci büyük ekonomisi olan³ ve 1,2 trilyon dolar dış ticaret hacmiyle küresel ticarete önemli bir paya sahip olan İngiltere'nin AB ile ortak pazar ve serbest ticaret hakkını kaybedecek olması, ekonomiyi zora sokacaktır.⁴

Tablo 1: İngiltere'nin İhracatında Başlıca Ülkeler (1 000 \$)

	2014	2015	2016	2015-2016 Değişim %	2016 Pay %
Dünya	511.145.443	466.295.683	408.934.503	-12,3	100,0
ABD	64.197.476	69.381.207	60.399.352	-12,9	14,8
Almanya	52.026.088	46.631.518	43.637.136	-6,4	10,7
Fransa	32.503.639	27.275.622	25.899.350	-5,0	6,3
Hollanda	36.737.709	26.457.524	25.597.601	-3,3	6,3

3 <http://financehealthlaw.com/the-worlds-20-largest-economies/>.

4 AB'nden tamamen ayrılışın iki yıllık bir süreyi kapsayacağından dolayı, İngiltere'nin bu süre içerisinde AB ile gerçekleştirdiği ortak Pazar ve serbest ticaretten yararlanabileceği belirtilmektedir. Bu sürecin sonunda ise İngiltere'nin AB üyeliği sırasında yararlandığı Serbest Ticaret Anlaşmaları'nı yeni şartlara göre tekrar gündeme geleceği öngörülmektedir.

İrlanda	29.319.080	25.499.052	22.899.162	-10,2	5,6
İsviçre	35.132.598	34.021.569	18.880.247	-44,5	4,6
Çin	26.235.500	27.625.409	17.963.306	-35,0	4,4
Belçika	20.783.709	17.715.048	15.769.818	-11,0	3,9
İtalya	14.426.201	12.879.341	13.109.678	1,8	3,2
İspanya	14.511.376	13.536.203	12.670.015	-6,4	3,1

Kaynak: <http://www.ekonomi.gov.tr>

Nitekim Tablo 1’de görüldüğü üzere İngiltere’nin ihracat yaptığı başlıca ülkelerin AB’ye üye ülkeler olduğu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda birlik içindeki ülkelere yapılan ihracat rakamları incelendiğinde ilk sırada Almanya daha sonra Fransa ve Hollanda’nın yer aldığı görülmektedir. Genel itibariyle rakamlar incelendiğinde 2016 yılına yaklaştıkça ihracatın düşüş eğilimine girdiği görülmektedir.

Tablo 2: İngiltere’nin İthalatında Başlıca Ülkeler (1 000 \$)

	2014	2015	2016	2015-2016 Değişim %	2016 Pay %
Dünya	694.344.323	630.251.058	636.163.530	0,9	100,0
Almanya	100.307.056	94.348.064	86.384.957	-8,4	13,6

ABD	58.616.732	58.066.454	59.129.943	1,8	9,3
Çin	64.147.254	62.979.614	58.842.028	-6,6	9,2
Hollanda	53.552.199	47.549.004	46.399.371	-2,4	7,3
Fransa	43.522.747	38.703.822	33.172.217	-14,3	5,2
Belçika	34.027.390	31.402.186	31.556.469	0,5	5,0
İsviçre	10.638.131	10.226.344	28.630.120	180,0	4,5
İtalya	28.456.784	25.062.831	23.260.904	-7,2	3,7
İspanya	22.037.264	21.605.507	21.664.425	0,3	3,4
İrlanda	19.416.882	19.178.938	17.571.830	-8,4	2,8

Kaynak: <http://www.ekonomi.gov.tr>

Öte yandan Tablo 2’de yer alan İngiltere’nin ithalat yaptığı başlıca ülkelerin yine AB ülkeleri olduğu dikkat çekmektedir. Birlik içindeki ülkeler dikkate alındığında ilk sırada Almanya daha sonra sırasıyla Hollanda ve Fransa’nın yer aldığı görülmektedir. Üç yılın ithalat rakamları incelendiğinde de genel itibariyle düşüş eğilimi görülmektedir (Tablo 2).

İngiltere ticaretinin ciddi olarak zarar göreceği Brexit sürecinde hakim olan belirsizlikten dolayı özellikle kurda beklenen dalgalanmaların ülke ekonomisi üzerindeki risk perdesini artıracığı söylenebilir. Nitekim referandum kararının hemen sonrasında dolar karşısında hızla değer kaybeden sterlin, 1,32 düzeyine gelerek 31 yılın en düşük seviyesine gerilemiştir (Radionova,2016). Öte yandan Brexit kararı hem İngiltere içerisinde hem de küresel ölçekte politik risklere de zemin hazırlamıştır. Öyle ki Eylül 2014’te İngiltere’ye bağlı kalıp kalmama konusunda referanduma giden İskoçya’nın Brexit kararı sonrası, İngiltere ile yollarını ayırmak istemesi ve bunun için de yeni bir referanduma gideceği söylenmektedir. Ayrıca Kuzey

İrlanda da İngiltere'den ayrılma konusunu tekrar dile getirmiş ve tıpkı İskoçya gibi referanduma gitme isteğini vurgulamıştır (<https://www.theguardian.com>).

Öte yandan Brexit'in dünyanın bir numaralı finans merkezi olarak adlandırılan Londra'nın sahip olduğu bu prestiji sarsabileceği ihtimali ise, ekonomisinin %12'si finans sektörüne ait İngiltere'de beklenen risk perdesinin en tehlikeli boyutunu oluşturmaktadır. 2014 yılı itibariyle finans ve sigortacılık hizmetlerinin ülke ekonomisine yıllık katkısının yaklaşık olarak 126,9 milyar sterlin seviyesinde olduğu düşünüldüğünde, İngiltere'den böylesi bir çıkışın yaşanması ülkenin hızla resesyona sürükleneceği endişesini gündeme getirmiştir. Özellikle Avrupa merkezlerine ulaşabilmek için Londra'yı seçen finans firmalarının AB pazarına erişiminde sorunlar yaşanacağı endişesi, piyasadaki risk algısını hızla artırmaktadır. Bu bağlamda da uluslararası bankaların Londra merkezinde çalışanlarını ülkenin dışına tasfiye etmeye hazırlanması ise, iş gücü piyasasında piyasalarda panik havası yaratmıştır. Çünkü bu uygulama iş gücü piyasasında tipik bir korumacılık örneğini oluşturmaktadır. İşgücü Londra'nın cazibe merkezi konumunu kaybederek yerini Lüksemburg, Frankfurt ve Dublin'in alabileceği olasılığı ise, Londra'nın da İngiltere'den ayrılarak AB içerisinde kalma yönünde görüş bildirmesine yol açmıştır. Dolayısıyla Brexit kararı İngiltere içerisinde ilerleyen günlerde ciddi siyasi parçalanmaları takip eden ekonomik çıkmazların yaşanacağını sinyallerini vermektedir (Sheffield Political Economy Research Institute). Öte yandan Brexit kararı Kıta Avrupa'sında yer alan ülkelere de cesaret vermiş ve başta Fransa'da Ulusal Cephe Partisi'nin lideri Marine Le Pen ve Hollanda'dan Geert Wilders gibi Avrupalı aşırı sağ liderler tarafından takdir kazanmıştır

Avrupa Birliği oluşturulurken ortak pazar ve serbest ticaret amacıyla bir araya gelen ülkelerin, böylesi kutuplaşma ve milliyetçiliğe yönelik söylemleri küresel ekonominin işleyişine gölge düşürmektedir. İngiltere'nin de içe kapanma ve ortak pazardan ayrışma isteğinin somut göstergesi olarak değerlendirilebilecek Brexit de, aslında 2008'de ortaya çıkan daha sonra Avrupa'da Euro Krizi olarak kendini gösteren ve son olarak da AB'ye yoğun şekilde gerçekleşen mülteci akınının bir sonucudur. Birliğin dağılma ihtimali özellikle Suriyeli mülteci akını başladıktan sonra sıkça gündeme gelmeye başlamıştır. Bu durumun ülkelerde iç siyasi dengeleri değiştirmesinin yanında özellikle korumacı önlem politikalarını sıkça vurgulayan milliyetçi aşırı sağ görüşlerin yükselişine yol açması, AB şüpheciliğini güçlendirmiştir. Nitekim bu durum İngiltere'nin Brexit adımıyla da somut bir hal almıştır. Ulusal hükümetler ve Avrupa kurumları krizi yönetmekte yetersiz kaldığı için hızla artan yabancı karşıtlığı İngiltere'de ortaya çıkmıştır. Özellikle yabancı işçi çalıştırma karşıtlığıyla son zamanlarda

daha çok öne çıkan korumacı ve milliyetçi tepkiler, Brexit'in kaderini belirlemiştir. Öyle ki referandumda da ülke dışından çalışmaya gelen işçi karşıtlığıyla bilinen Lincolnshire ve Yorkshire'dan yüksek oranda AB'den ayrılma yönünde oy çıkması, Brexit'in gerisinde milliyetçilik düşüncesinin yer aldığı görüşünü kuvvetlendirmektedir (<https://www.lincolnshire.gov.uk>).

İngiltere'nin AB'den ayrılmasıyla ilk defa üye kaybı yaşayan AB'de bu durumun etkisi henüz atlatılamamışken ve piyasada hakim belirsizlik devam ederken, ulusal düzeyde korumacı politikalara yöneleceğini belirten ABD'nin yeni başkanı Trump'ın korumacılığın da ötesine geçen söylemleri, küresel ticaretin işleyişini tehlikeye sokacağı ve uluslar arası ticaretin içinde bulunduğu belirsizlik ortamının daha çok artmasına zemin hazırlayacağı söylenebilir.

2.Trump İktidarı ile Milliyetçiliğin Normalleşmesi

8 Kasım 2016' da başkan seçilen Trump, adaylık süresince göçmen karşıtı ve İslamafobik söylemleriyle gündeme gelmiştir. “Önce Amerika” sözünden yola çıkarak milliyetçi bir politika izleyeceğinin sinyallerini henüz seçim kampanyası döneminde veren Trump, ABD'nin ithalatını sınırlayacağına ve yerli üretime ağırlık vereceğine yönelik açıklamalarının ardından ekonomik işbirliklerinde de korumacılığa gideceğini belirtmiştir.

Aslında ABD'nin tarihi incelendiğinde, Trump'ın uyguladığı bu ayrılıkçı politikaların bir benzerinin 1920li yıllarda da uygulandığı görülmektedir. ABD'nin 1929 Büyük Bunalımı'nda ülkesini girmiş olduğu durgunluktan çıkarmak için yabancı göçmenlere karşı getirdiği sınırlamalar ve ithal mallara koyduğu gümrük vergileri ile miktar kısıtlamaları, o yıllarda korumacı politikalara yoğun bir şekilde başvurulduğunu göstermektedir. ABD'den sonra İngiltere ve diğer birçok ülkenin benzeri bir eğilime yönelmesi durgunluktan uzun bir süre çıkılamamasına neden olmuştur (www.euractiv.com.tr; Dura, 2010:10-15). ABD'nin içinde bulunduğu durgunluğu bahane ederek ülke içerisinde on yıllık bir süre sonunda 25 milyon yeni iş yaratıp büyümeyi %1,5 oranında artırma amacıyla yöneldiği milliyetçi ve korumacı adımlar atan Trump'ın uygulamaları tıpkı 1930'lu yıllarda olduğu gibi krizi içinden çıkılmaz bir boyuta taşıma eğilimindedir. Aslında ABD'de 2008 yılında mortgage piyasalarında ortaya çıkan kriz sebebiyle dönemin devlet başkanı Barack Obama döneminde de her ne kadar göçmenlere karşı olumsuz bir tavır sergilenmese de ekonomide korumacı bir politika benimsenmiştir.

Donald Trump özellikle Çin'in yıllardır kurlar üzerinde yaptığı manipülasyonu gündemine almış Çin'den ithal edilen mallara %45 gümrük vergisi uygulanacağını vurgulamıştır.

(<http://www.washingtontimes.com>). Fakat Amerikalı firmaların Çin’de yüzlerce milyar dolar (2015’te 74,56 milyar dolar⁵ ve bu rakam 2016 yılında %52,6⁶ artış göstermiştir) değerinde doğrudan yatırımı olduğu düşünülduğünde, %45 oranında uygulanacak yüksek gümrük duvarı sadece Çin’i değil aynı zamanda birçok Amerikalı firmayı zarara uğratacaktır. Öte yandan bu firmaların önemli bir kısmının da Çin’de üretim yaparak ABD’ye ihraç ettiği göz önüne alındığında da ABD firmalarının karında ciddi anlamda bir azalma olacağı düşünülmektedir. Karı azalan firmaların bu durumu fiyatlar üzerine yansıtmasının da tüketimde geri çekilmelere neden olacağı ve bunun sonucunda da ülkenin durgunluk çıkmazına yeniden gireceği söylenebilir(<https://www.thebalance.com>).

Trump, başkanlığının ilk iki haftasında ABD’yi ve tüm dünyayı yakından ilgilendiren toplam 15 karara imza atmıştır. Bunların başında “mültecilere kısıtlama ve vize alımını zorlaştırma”, “Meksika sınırına duvar”, “Obamacare’in kaldırılması” ve “Trans-Pasifik Ortaklığı’ndan (TTP) çekilme” gibi önemli kararlar gelmektedir.

Obamacare ile her 10 Amerikalıdan 6’sı aylık 100 dolardan daha az bir ödeme karşılığında sağlık sigortasına kavuşacaktı. Fakat Trump’ın imzaladığı başkanlık kararnamesiyle Obamacare ’in bazı maddelerinin kaldırılmasının ABD ekonomisinde ciddi tahribatlara yol açacağı öngörülmektedir. Sorumlu Federal Bütçe Komitesi’nin (CRFB) yayımladığı rapora göre, Obamacare’in tamamen iptal edilmesi, ABD’de 23 milyon insanın sigortasız kalmasına ve yeni hükümetin bütçe açığını da gelecek 10 yılda 350 milyar dolar artmasına neden olacağı tahmin edilmektedir. Öte yandan tüm bunlara ek olarak ABD’de sağlık sisteminin genel performansını ölçen The Commonwealth Fund’un raporunda ise, eğer Trump, Obamacare’ in tamamen iptaline yönelik başkanlık kararını imzalarsa 2019 yılında sağlık sektöründe ciddi istihdam kayıplarının yaşanacağı öngörülmüştür. 2019 yılı için sağlık sektörüne ayrılan federal fonda 140 milyar dolarlık kayıp yaşanacağı ile ilgili tahminler, birçoğu özel sağlık sektöründe olmak üzere yaklaşık 2,6 milyon kişinin işsiz kalacağı yönündeki öngörülerini kuvvetlendirmektedir. Ayrıca Donald Trump’ın Obamacare’in yerine getireceği yeni uygulama hakkında net bir önerisinin olmaması ise sağlık sistemine yönelik kaygıları artırmaktadır. Yeni sistemin başarısız olması durumunda 2019-2023 yılları arasında ABD’nin GSYH’sinde 1,5 trilyon dolarlık kayıp oluşabileceği ve bu kaybın çok büyük bir kısmının üretim toptan ve parakende satışlarda yaklaşık 2,6 trilyon dolarlık düşüşten kaynaklanacağı Commonwealth Fund’un raporunda belirtilmiştir. Söz konusu bu zararlara rağmen Obamacare’i kaldırmakta kararlı olan Trump’ın asıl amacının sübvansiyonları kaldırmak olduğu dile getirilmiştir (www.thebalance.com).

---

5 <https://www.statista.com/statistics/188629/united-states-direct-investments-in-china-since-2000/>

6 https://news.cgtn.com/news/3d6b6a4d336b6a4d/share_p.html?t=1489323527514

Trump'ın 25 Ocak 2017'de imzaladığı bir diğer başkanlık kararnamesi ise, Pasifik Okyanusu'na kıyısı olan 12 ülke- (ABD, Avustralya, Brunei, Kanada, Şili, Malezya, Meksika, Yeni Zelanda, Peru, Singapur, Vietnam ve Japonya) arasındaki sınırları kaldıracak Trans-Pasifik-TPP- anlaşmasından geri çekilmesine ilişkindir (<https://www.donaldjtrump.com/press-releases/donald-j.-trump-foreign-policy-speech>). TPP, Asya'daki ticaret kurallarının Çin olmadan şekillenerek bu bölgedeki ticari engellerin kaldırılmasını hedeflemiştir. Fakat ticari engellerin kaldırılmasının yanında anlaşmaya dahil olan ülkeler arasında ortak bir istihdam politikası yürütülmesi, kişisel veriler ve sağlık sistemlerine kadar ortak bir ağ oluşturulması da anlaşmanın önemli diğer bir ayağını oluşturmuştur. Özellikle Mortgage krizi nedeniyle ekonomilerin içinde bulunduğu durgunluktan kurtulmak için de bir çıkış yolu olarak görülen TPP'nin, dünya ticaretinin %40'ını etkilemesi tahmin edilmiştir. Ayrıca bölgeler arasında yeni iş fırsatları, sürdürülebilir büyüme imkanı ve inovasyon teknolojilerine erişimi de kolaylaştıracağı beklenmiştir. Trump'ın ayrılma kararı karşısında TPP'ye taraf olan diğer ülkeler arasında görüş ayrılıkları oluşmuştur. Nitekim Yeni Zelanda ve Avusturalya Özellikle Yeni Zelanda TPP'nin ABD'siz de devam etmesi gerektiğini belirtirken, Japonya ABD olmadan TPP'nin anlamlı olmayacağını belirtmiştir (<http://www.japantimes.co.jp>).

Trump'ın anlaşmadan çekilmesinin altında yatan temel neden ülkeye yabancı menşeli ürünlerin girişini engellemek istemesi ve ABD'de zaten yüksek seviyelerde olan işsizliğin artacağı yönündeki endişesidir. Nitekim 10 yıl içerisinde 25 milyon kişiye istihdam sağlanmasına yönelik plan da, ABD'nin TPP'den geri çekilmesiyle birlikte elde edilecek istihdam alanı gözetilerek hedeflenmiştir. Gerçekleştirdiği her toplantıda Amerikan vatandaşlarının refahının her şeyden önce geldiğini belirten Trump, TPP'den çekilmenin de Amerikan işçileri için istihdam ve refah artışı yaratacağını belirtmiştir (www.time.com).

Trump'ın bu adımının küresel ekonomik ilişkileri ciddi şekilde aşındıracağı söylenebilir. Nitekim 2018 yılında yürürlüğe konulması planlanan TPP, anlaşmaya dahil olmayan ülkeler tarafından, anlaşmanın korumacılığa neden olduğu ve üçüncü ülkelerin ekonomisini olumsuz etkileyeceğine yönelik sert eleştirilere maruz kalmıştır (Graceffo, 2017). Özellikle bölge içerisinde yer alacak tekstil üreticilerinin ve ihracatçıların anlaşmaya taraf olmayan üçüncü ülkelere karşı patent ve korumacı önlemler ile korunacağı TPP'ye yöneltilen olumsuz eleştirilerin başında gelmiştir. Anlaşmaya dahil olan ülkeler arasında gümrük tarifelerinin %9'un altında hedeflenmesiyle gerçekleştirdikleri ithalatın avantajlı hale gelmesi, bölge dışında kalan ülkelerin ticaretini olumsuz etkileyecektir. Özellikle ilaç sanayi, otomotiv ve tarımda uzak doğu ülkelerinin ucuz emek ve güçlü sanayisiyle rekabet edemeyeceği tahmin

edilen düşük AR-GE payına sahip Latin Amerika ülkelerinin ekonomisi, ciddi zarara uğrayacaktır. Örneğin anlaşmaya taraf olmayan Brezilya'nın Güney Asya ve ABD'ye gerçekleştirdiği ticarete -%4 seviyelerine varan ciddi daralmaların olacağı beklentisi, anlaşmanın yarattığı olumsuz etkilerdendir (www.eubrasil.eu).

Öte yandan Türkiye'nin bu ülkelere gerçekleştirdiği ihracatta olumlu senaryoya göre 658 milyon dolar, olumsuz senaryoya göre de 1,2 milyar dolar arasında bir kaybın olacağı tahmin edilmiştir (www.finansgundem.com). Dolayısıyla sadece anlaşmaya dahil olan ülkeler arasında ticareti serbestleştirmeyi amaç edinen ve üçüncü ülke ekonomilerinin de ciddi olarak zarar göreceği bölgesel nitelikli bu anlaşma da amaçları ve hedefleri doğrultusunda korumacı yaklaşımları içinde barındırmaktadır. Fakat ABD'nin yeni başkan ile birlikte anlaşmadan çekilme kararının nedeni anlaşmaya taraf olmayan üçüncü ülkelere karşı uygulanacak olan korumacı politikalara tepki gösterdiği için değil; tam aksine kendi ülkesini korumacılık duvarlarıyla örmek istemesinden gelmektedir. Fakat bu duvar sadece ekonomik ve ticareti ilişkiler üzerine inşa edilmemekte ve ülkeye giren göçmenlere yönelik de sert önlemler alınmıştır. Nitekim Trump'ın 25 Ocak'da çıkardığı Meksika duvarına ilişkin kararname ırkçılık karşıtı tepkilerin artmasına yol açmıştır. Yıllardır birbirine entegre olan kültürlerle de bir set çekmek anlamına gelen Meksika sınırı boyunca inşa edilecek bu duvarın yaklaşık 3200 km uzunluğunda olacağı planlanmaktadır. Yasa dışı göçmenlerin, insan kaçakçılığının ve uyuşturucu ticaretinin de önüne geçilmesinin hedeflendiği kararname başta Meksika olmak üzere birçok ülke tarafından da eleştirilmiştir. Yaklaşık olarak maliyeti 25 milyar dolar olarak tahmin edilen duvarın sınırın her iki tarafına yerleşen ailelerin düzenlerini bozmasının yanında Meksika'dan ABD'ye gerçekleşen mevsimlik işçi göçünün de önüne geçme amacını taşımaktadır. Duvarın yapımında Meksikalı işçilerin çalışacağını ve maliyetinin de Meksika'dan ithal edilen ürünlere %20 vergi konularak karşılanacağını belirten Trump'ın milliyetçi söylemleri ABD ve Meksika arasındaki gerilimi artırmaktadır. Son olarak duvara Meksika tarafından zarar geldiği durumda tahrip olan kısmın bedelinin Meksika Hükümeti'ne ödeteleceği belirtilmiştir. Öte yandan Trump, eğer bu ödeme Meksika tarafından reddedilirse, "Antiterörizm Kanunu" ve "ABD Vatanseverlik Kanunu" altındaki, ABD'de yaşayan 30 milyondan fazla Meksikalı göçmenin yasal bir şekilde Western Union aracılığıyla Meksika'ya para transfer etmelerini engelleyecek kuralları değiştirmekle tehdit etmiştir. Bunlarla da yetinmeyen Trump neoliberal politikaları aşındırıcı yöndeki söylemlerini artırarak ülke dışında üretim yapan ABD firmalarını sert bir şekilde eleştirmekte ve serbest ticaret karşıtı adımlar atmaya devam etmektedir (<https://www.thebalance.com>). Nitekim General Motors'un

Meksika'da gerçekleştirdiği üretimi ABD'ye vergi ödemediği ihraç etmesi sert bir şekilde eleştirilmiş ve ABD'de üretim yapmadığı takdirde yüksek bir sınır vergisi ödemekle tehdit edilmiştir. Ayrıca otomotiv sektörünün önde gelen markalarından Toyota'ya da benzeri eleştiriler yönelen Trump son olarak ABD'nin en büyük ikinci otomotiv üreticisi Ford'u da Meksika'dan çekilip ülke içinde üretim yapmaya zorlamıştır. Bunun sonucunda ise, Meksika'da gerçekleştireceği 1,6 milyar dolarlık yatırımı iptal edeceğini duyuran Ford, bunun yerine ABD'de-Michigan eyaletinde- 700 milyon dolarlık yatırım yaparak ülke içinde istihdam yaratacağını belirtmiştir (Shepardson, 2017). Trump'ın Meksika'ya uyguladığı serbest piyasanın işleyişine aykırı bu sert ve keskin ambargolar, diğer ülkelerde de panik havası yaratmıştır. Özellikle Avrupa Birliği-AB- ülkelerinde bu tedirginlik net bir şekilde görülmektedir. Öyle ki ABD'nin TPP'den çekildiğini bildirmesinden sonra yine Obama döneminde müzakerelerine başlanan ve AB ve ABD arasında gümrükleri ve ticaret engellerinin kaldırılması, iki bölge arasında sağlık, güvenlik, çevre politikalarının uyumlu hale getirilmesi, emeğin çalışma standartlarının düzeltilmesi gibi konularda Atlantik'in her iki yakasına da yenilik getirecek Trans Atlantik Yatırım Ortaklığı Anlaşması'ndan (TTIP) çekileceğine yönelik görüşler kuvvetlenmiştir. Çünkü ülkede üretimin azalmasının ve bunun doğurduğu işsizliğin en önemli sorumlusu olarak ucuz ithalatı ve üretimini yurtdışına kaydıran Amerikan şirketlerini gören Trump'ın, TTIP'ye de olumsuz baktığı ihtimalini artırmaktadır. Öte yandan birlik karşıtı açıklamalarıyla tepki çeken ve Sovyetler Birliği'nin yıkılmasına yardımcı olan bir diplomatik görevi olduğunu belirterek AB'nin ve Euro Birliği'nin de dağılması yönünde açıklamalarda bulunan Ted Malloch'un AB elçiliği görevine getirilecek olması, AB'ni yeni ittifaklar yapmaya itmiştir (<http://www.independent.co.uk>) Nitekim ABD'nin milliyetçi ve korumacı politikalarına maruz kalan Meksika ile ABD'ye karşı ticarete dayanışma kararı alan AB, Meksika ile 2000 yılında yapılan Serbest Ticaret Anlaşmasının-FTA- güncelleştirilmesi için yapılan müzakerelerin hızlandırılmasına karar vermiştir (www.reuters.com) .

Son olarak Trump'un 27 Ocak 2017'de imzaladığı göçmenlere ilişkin başkanlık kararnamesi, ırkçılık tartışmalarını tekrar alevlendirmiştir. ABD göçmen kabul programının 120 günlüğüne askıya alındığı, kayda değer bir değişim olana kadar Suriyeli mültecilerin ABD'ye girişinin yasaklandığı, bu kararname ile ABD 'deki iç karışıklığı artırabileceği ve yıkıcı etki doğurabileceği endişelerini artıracaktır (www.thebalance.com).

Söz konusu bu milliyetçi ekonomi politikaları ve serbest piyasanın işleyişine yönelik yapmayı planladığı müdahalelere karşı diğer ülkelerin de karşılık vererek misilleme yapma ihtimali göz önüne alındığında uzun vadede Amerikan ekonomisinde yarattığı tahribat büyük olacaktır. ABD dolarının güçlü olmamasının gerekliliğini her fırsatta vurgu yapan Trump, güçlü doların ABD'nin ihracatını olumsuz etkileyerek rekabetini güçleştireceğini savunmaktadır. Fakat bu duruma ülkelerin tepki vermesiyle olası bir ticaret ve kur savaşı beklentisi ise, dünya ekonomilerini zora sokacaktır (<http://www.bloomberght.com>).

Görüldüğü üzere politikalarının temelini korumacılık üzerine inşa eden serbest ticaret karşıtı Donald Trump'ın, sermayeye yönelik vergilerin düşürülerek ülkeye yabancı sermayenin çekilmesinin önündeki engellerin kaldırılması ile ilgili olarak gerçekleştirdiği açıklamalar ise, uygulanacak politikalar arasındaki tutarsızlığı kanıtlamaktadır. Nitekim bunun en büyük örneği yürürlükten kaldırmayı planladığı 2008 yılında oluşan finans krizi sonrasında uygulamaya konan ve finansal kuruluşların denetimini artırarak Wall Street'e yeni düzenlemeler getiren "Dodd Frank Wall Street Reformu ve Tüketicinin Korunması"⁷ yasası oluşturmaktadır. Bankaların ve banka dışı finans kuruluşlarının kendileri için spekülasyon amaçlı yaptıkları işlemlere önemli yasaklar getiren bu yasada yapılacak değişikliklerle, borçlanmanın daha kolay hale getirilmesi amaçlanmaktadır (www.democrats.financialservices.house.gov). Fakat ABD Merkez Bankası yetkilileri ve FED Başkanı Janet Yellen, finansal regülasyonların gevşetilmesinin ekonominin olası krizlere tepki verme elastikiyetini zaman içerisinde eriteceğini vurgulamıştır. 2008 krizine yol açan nedenlerin başında da finans piyasalarındaki düzenleme ve yetersizlik olduğu düşünüldüğünde, böylesi bir finansal deregülasyonun zaman içerisinde ABD ekonomisi üzerine yansımalarının olumsuz olacağı söylenebilir.

SONUÇ

2008 kriziyle birlikte ekonomi ve finansal alanda görülen olumsuz seyir milliyetçi retoriğe dayalı korumacı ve anti-liberal eğilimleri kuvvetlendirmiştir. Daha sonrasında da Euro borç kriziyle sarsılan dünya ekonomileri hızla korumacı önlemlere dayalı politikalara başvurmuş, ekonomik krizin aşılmasını zorlaşmıştır. Öte yandan Suriye'de 2011 yılında başlayan savaşla birlikte batıya hızla artan göç ve mülteci sorunu ülkelerin içe kapanmasını artırarak milliyetçi hareketleri kuvvetlendirmiştir. Bu duruma İngiltere'nin Brexit kararı ve ABD'de başkan seçilen Donald Trump'ın milliyetçi adımlarının da eklenmesi belirsizlik ortamını artırmıştır.

---

7 Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection ACT.

Dünya ekonomisi ve politikasında ciddi değişimler yaratacağı beklenen bu iki gelişme, aynı zamanda küreselleşmenin geleceğinin sorgulanmasına da neden olmaktadır.

Kuşkusuz milliyetçi ve korumacı adımların dünya ticaretini daraltacağı ve bu daralmanın da aslında sağcı popülist politikaları besleyeceği söylenebilir. Özellikle 2008 krizi ve Euro borç kriziyle birlikte ekonomilerin girdiği durgunluk nedeniyle hızla artan işsizlik oranları, sağ partilerin yükselişini hızlandırmıştır. Nitekim Macaristan'da Viktor Orban'ın, Fransa'da Le Pen'in, İtalya'da Beş Yıldız Hareketi'nin, İngiltere'de Theresa May'in popülerliğinin temel çıkış noktası göçmen karşıtı ve yabancı işçi çalıştırılmasına yönelik sert tavırları olmuştur. Ülkelerindeki düşük istihdamın nedenini serbest dolaşım ve küreselleşme kısıcında arayan sağ popülist liderler, oy tabanını güçlendirmek için işsizlik sorununu gündeme getirmiştir. Diğer ülkelerdeki emeğin veya Suriye'deki savaş sebebiyle batıya göç eden mültecilerin daha ucuza çalıştırılarak kendi ülkelerinin vatandaşlarının işsiz kaldığı vurgulanmış, bu nedenle de korumacı ve milliyetçi politikaların uygulanmasının gerekliliği savunulmuştur. Fakat ekonomik krizle başlayan ve daha sonra uluslararası siyasi krizle devam eden bu zor konjonktürden milliyetçi ve korumacı politikalarla çıkmak kolay olmayacaktır. Nitekim bunun en belirgin örneği 1929 Krizi'dir. Efektif talep yetersizliğinin yol açtığı bu kriz sonrasında ABD ekonomisini gümrük duvarlarıyla çevirmiş, fakat bu uygulama krizi daha da körüklemiştir. Öyle ki kısa zamanda tüm dünya ekonomilerini etkisi altına alan kriz, uzun yıllar içinden çıkılamayan bir durgunluğa neden olmuştur. İşte 2008 krizinden sonra daha yoğun olarak başvuru korumacı politikaların da 1929 Ekonomik Krizi'nde olduğu gibi ekonomileri içinden çıkılmaz bir hale getirdiği söylenebilir. Nitekim ilk olarak FED tarafından başvuru parasal genişleme politikasının diğer ülkelerin ekonomileri üzerinde yarattığı olumsuz etkiler ve dolardaki dalgalanma belirsizliği artırmıştır.

Özellikle 2016 yılının en önemli iki olayı olarak adlandırılan İngiltere'nin Brexit kararı ve ABD'de Donald Trump'ın başkanlığa gelmesi de ekonomi üzerindeki risk perdesini artırmıştır. Çünkü Trump'ın başkan seçilmesinden itibaren milliyetçi söylemleri başta Türkiye olmak üzere ithalat bağımlısı birçok ülkenin dış ticaretini negatif yönde etkileyecektir. Ayrıca uluslararası platformlardan da korumacılığı ve milliyetçiliği normalleştiren söylemlerin yapılması gerilimi giderek tırmandırmaktadır. Bu durumun en yakın örneği ise 17 Mart 2017'de Almanya'da yapılan G-20 zirvesinde yaşanmıştır. G-20 sonuç bildirgesinde serbest ticaretin artırılmasına yönelik ifadelerin yer alacak olmasına ABD Maliye Bakanı Steven Mnuchin'in karşı çıkması bunun örneğini oluşturmaktadır. Mnuchin serbest ticaretin içinde bulunduğumuz konjonktüre uygun olmadığını ve bunun yerine dış ticaretin ülke ekonomilerine faydasını en üst düzeye çıkararak yeniden şekillendirilmesi gerektiğini savunmuştur. Morgan Stanley Eski Asya Başkanı Stephen Roach ise bu söylemin aksine dünya ekonomileri üzerinde söz sahibi ülkelerin oluşturduğu G-20 gibi bir oluşumda serbest ticaret yanlısı söylemlerin azınlıkta kalmasını oldukça rahatsız edici bularak 2017 yılında yükselen milliyetçiliğin ciddi risklere yol açacağını belirtmiştir.

Görüldüğü üzere 17 Mart 2017 tarihinde G-20 gibi dünya ekonomileri üzerindeki risklerin tartışıldığı uluslararası ekonomi platformunun gündeminde artan korumacılığın önlenmesine ilişkin bir vurgunun yapılmaması yeni normalin korumacılığın etrafında şekilleneceği ve bu gelişmenin de küreselleşmeyi korumacılıkla birlikte yürüten melez bir yapıya büründüreceği kanaatini güçlendirmektedir.

Kaynaklar

Alexandre-Collier,A.(2016). “Euroscepticism under Margaret Thatcher and David Cameron: From Theory to Practice”, <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-01287011/document>,Erişim tarihi 20.11.2016.

Dura, C. (2010) “Ezberler ve Gerçekler: Bugünün Sanayileşmiş Ülkeleri Serbest Rekabet Yoluyla Kalkınmadı”, Politika Dergisi, Sayı:23, ss.10-15.

Graceffo,A.(2017). “Trump’s New Protectionism: Economic and Strategic Impact”, <https://www.foreignpolicyjournal.com/2017/02/01/trumps-new-protectionism-economic-and-strategic-impact/>,Erişim tarihi 15.02.2017.

Hunt,A.,Wheeler,Brian. (2017). “Brexit: All You Need to Know About the UK Leaving the EU”, <http://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887>,Erişim tarihi 20.02.2017.

Rodionova,Z.(2016). “Pound Sterling Value Hits New 31 Year Low Against the Dollar”, <http://www.independent.co.uk/news/business/news/pound-sterling-euro-dollar-brexit-latest-hard-theresa-may-conference-a7343736.html>,Erişim tarihi 20.01.2016.

Sheffield Political Economy Research Institute. (2016). “Frankfurt,Paris, and Dublin:Post-Brexit Rivals to the City of London?”,SPERI Global Political Economy Brief, No:6, <http://speri.dept.shef.ac.uk/wp-content/uploads/2017/04/Global-Brief-6-Frankfurt-Paris-Dublin-Post-Brexit-Rivals-to-the-City-of-London.pdf>,Erişim tarihi 22.04.2017.

<http://www.washingtontimes.com/news/2017/jan/22/donald-trumps-45-percent-tariff-on-china/>,Erişim tarihi 11.02.2017.

<http://www.finansgundem.com/haber/ihracat-icin-12-milyar-dolarlik-risk/1032700>,Erişim tarihi 03.05.2017.

<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/donald-trump-eu-ambassador-ted-malloch-tame-european-union-like-brought-down-soviet-union-russia-a7549696.html>,Erişim tarihi 02.04.2017.

<http://www.reuters.com/article/us-eu-mexico-trade-idUSKBN15G4EX>,Erişim tarihi 02.04.2017.

<http://www.eubrasil.eu/http://www.eubrasil.eu/wp-content/uploads/2014/05/Publications-TTIP-e-TPP-ENG-16-0114.pdf>,Erişim tarihi 11.12.2016

www.euractiv.com.tr/ticaret-ve-sanayi/link-dossier/ab-ve-korumacilik-0000067,Erişim tarihi 20.11.2013.

(1)http://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results, Erişim tarihi 20.02.2017.

(2)<http://www.bbc.com/news/uk-politics-15390884>, Erişim tarihi 17.12.2016.

<http://financehealthlaw.com/the-worlds-20-largest-economies/>, Erişim tarihi20.02.2017.

http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/%C4%B0ngiltere/html-viewer-ulkeler;jsessionid=83iDWI0AvMwRiXNjq43nUAdBj1GeLu26GG8Ta4BJ3cmhVg7knbve!855263527?contentId=UCM%23dDocName%3AEK-160176&contentTitle=D%C4%B1%C5%9F%20Ticaret&_afLoop=5482580602721&_afWindowMode=0&_afWindowId=null#!%40%40%3F_afWindowId%3Dnull%26_afLoop%3D5482580602721%26contentId%3DUCM%2523dDocName%253AEK-160176%26contentTitle%3DD%C4%25B1%25C5%259F%2BTicaret%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D14a1jiwj85_4 ,Erişim tarihi 11.02.2017.

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/jun/29/scotland-remain-eu-brexiteuropean-union-scots-england-wales>, Erişim tarihi 22.01.2017.

<https://www.lincolnshire.gov.uk/local-democracy/county-news/features/could-brexite-mean-business-opportunity-in-lincolnshire/130129.article>,Erişim tarihi 22.04.2017.

<https://www.thebalance.com/donald-trump-economic-plan-3994106>, Erişim tarihi 01.03.2017.

<https://www.donaldjtrump.com/press-releases/donald-j.-trump-foreign-policy-speech>, Erişim tarihi 01.03.2017.

<http://www.japantimes.co.jp/news/2017/05/11/business/new-zealand-ratifies-tpp-despite-u-s-withdrawal/#.WRowftryjIU>, Erişim tarihi 11.05.2017.

<http://time.com/4495507/donald-trump-economy-speech-transcript/>,Erişim tarihi 15.09.2016.

<http://www.bloomberght.com/haberler/haber/2002809-trump-dolar-cok-gucleniyor>,Erişim tarihi 20.05.2017.

<http://democrats.financialservices.house.gov/uploadedfiles/4173briefsummaryofd-f.pdf>, Erişim tarihi 20.05.2017.